

MAŁGORZATA BOJAŃCZYK
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM OBSZARÓW WIEJSKICH POPRZEZ FUNDUSZE STRUKTURALNE

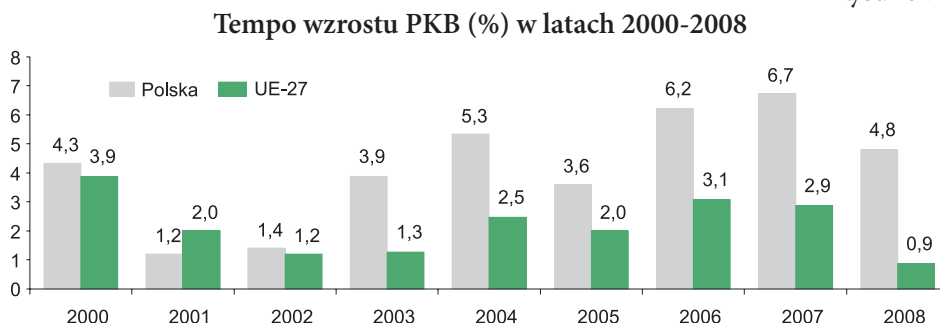
1. Sytuacja gospodarcza Polski

Polska do roku 2007 była w fazie wzrostu gospodarczego. Dzięki wskaźnikom wzrostu gospodarczego (m.in. wzrost konsumpcji, popyt inwestycyjny, kapitał zagraniczny oraz wzrost eksportu) zaobserwowane w gospodarce tendencje mają charakter trwały. W roku 2008 sytuacja na światowym rynku finansowym uległa zmianie. Pogłębiająca się recesja w gospodarce globalnej, wywołana ogólnoświatowym kryzysem finansowym wpłynęła w Polsce na wiele wskaźników makroekonomicznych, m.in. tempo wzrostu gospodarczego, które było zdecydowanie wolniejsze niż w latach 2006-2007, czy osłabienie działalności inwestycyjnej. W końcu 2008 roku nastąpiło istotne osłabienie złotówki, będące skutkiem zaburzeń na rynkach finansowych i związanym z tym faktem znaczącym odpływem kapitału z gospodarek krajów wschodzących. Skutki kryzysu finansowego nie zmieniły w znaczący sposób faktu, iż począwszy od roku 2004 Polska należy do najszybciej i najintensywniej rozwijających się krajów Unii Europejskiej. Wzrost PKB w Polsce jest szybszy od szacowanego dla UE-27. Oznacza to dalsze zmniejszanie dystansu dzielącego nasz kraj od średniej unijnej [Sprawozdanie NSRO 2008, str. 5, 6] (Rysunek1).

Rok 2008 był również kolejnym rokiem wzrostu zatrudnienia i spadku bezrobocia. Należy jednak zaznaczyć, że w Polsce od roku 2003 zauważalny jest regularny spadek stopy bezrobocia.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej w sposób bezpośredni wpłynęło na sytuację gospodarczą Polski. Również na stabilizację polityki rolnej oraz rozwój obszarów wiejskich.

Rysunek 1

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013, Przebieg realizacji w 2008 r. str. 6.

2. Istota rozwoju obszarów wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich, ujmowany jako dynamiczny proces przemian społeczności zamieszkującej na danym terenie, jak również przemian gospodarczych, determinuje wiele czynników. Są to czynniki społeczne, kulturowe, przyrodnicze, w końcu ekonomiczne. Równowaga między oddziaływaniem tych czynników jest bardzo istotna. W ujęciu unijnym istotą rozwoju obszarów wiejskich jest koncentracja na rozwiązaniu problemów rozwojowych z perspektywy polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Rozwój obszarów wiejskich oparty jest o tzw. instrument rolny, funkcjonujący jako narzędzie wspólnej polityki rolnej i finansujący działania z zakresu:

- poprawy konkurencyjności sektora rolnego i jego restrukturyzacji,
- ochrony środowiska i krajobrazu wiejskiego,
- podnoszenia poziomu życia na wsi i dywersyfikacji działalności gospodarczej [Bąk, Wojtkowska-Łodej 2007, str. 270].

Prawidłowość wykorzystania środków unijnych ma bezpośredni wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Analizując płatności zrealizowane na obszarach wiejskich w ramach funduszy strukturalnych, można zaobserwować wzrost wielu parametrów rozwoju. Istotą rozwoju jest koncentracja na rozwiązaniu problemów rozwojowych. Można je rozpatrywać w trzech kategoriach strategicznych:

- zaspokojenia podstawowych potrzeb;
- niezawodności funkcjonowania systemów;
- niezbędnego otwarcia na przyszłość.

Kategoria pierwsza odnosi się do likwidacji sfer ubóstwa oraz gwarancji minimum społecznego. Druga kategoria oznacza utrzymanie stanu posiadania, usprawnianie działań oraz właściwego zasilania systemów. Trzecia kategoria dotyczy natomiast istniejących i potencjalnych rezerw, wykorzystania dostępnych zasobów oraz stymulatorów rozwoju.

Fundusze strukturalne oddziałują bezpośrednio na poszczególne regiony, dlatego też kluczowym zagadnieniem jest rozwój regionalny.

Rozwój regionalny wymaga podejścia kompleksowego. Wynika to ze specyfiki regionu, który jest systemem ekonomiczno-przestrzennym oraz z wielowymiarowości samego rozwoju. Rozwój charakteryzuje się także podejściem wieloaspektowym. Rozwój regionalny jest procesem o charakterze ekonomicznym. Jest też rozwojem społecznym, ponieważ stanowi podstawę jakości życia mieszkańców, a także jest rozwojem ekologicznym, nawiązującym do idei rozwoju zrównoważonego, ponieważ jest procesem wzajemnej wymiany między człowiekiem a otaczającym go środowiskiem. Istotnym aspektem jest również postęp techniczny i technologiczny, który pozwala na racjonalne wykorzystanie czynników i zasobów regionu.

3. Narzędzia rozwoju obszarów wiejskich

Podstawą skutecznego rozwoju obszarów wiejskich jest jego prawidłowe i skuteczne zarządzanie poprzez dobór odpowiednich narzędzi.

Wiedza o zarządzaniu rozwojem obszarów wiejskich jest bardzo ważna w świetle osiągnięcia najwyższej skuteczności i dobrych efektów w wykorzystaniu środków z funduszy strukturalnych. W definicji prakseologicznej zarządzanie oznacza działanie polegające na spowodowaniu funkcjonowania rzeczy, organizacji lub osób podległych zarządzającemu, zgodnie z wytyczonym przez niego celem. Istotą funkcji zarządzania jest formułowanie celu działania, pozyskiwanie i rozmieszczanie potrzebnych zasobów (ludzkich, rzeczowych, finansowych), planowanie oraz kontrolowanie realizacji celów [Roszkowski, Wiatrak 2006, str. 16]. Tak więc szansą rozwoju obszarów wiejskich jest przede wszystkim skuteczne zarządzanie. Zarządzanie poprzez fundusze strukturalne daje potencjalną gwarancję osiągnięcia założonych celów.

W tym miejscu należy odpowiedzieć na pytanie, czym jest więc skuteczne zarządzanie? Proces ten polega na odpowiednim zaplanowaniu, a więc wyznaczeniu celów oraz ustaleniu strategii ich osiągnięcia, organizowaniu, tj. określeniu zadań oraz decyzyjności, następnie przeprowadzeniu polegającemu na kierowaniu i wybieraniu najskuteczniejszych kanałów komunikacji, oraz kontrolowaniu a więc monitorowaniu wyników, porównywaniu ich z założonymi celami oraz korygowaniu wszelkich znaczących odchyłeń.

Przykładowym narzędziem wykorzystanym w zarządzaniu rozwojem obszarów wiejskich był Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR), składający się z sekcji: Gwarancji, która finansowała wspólną politykę rolną (zakupy interwencyjne produktów rolnych, dotacje bezpośrednie dla rolników i Program Rozwoju Obszarów Wiejskich) oraz Orientacji, która wspierała przekształcenia

w rolnictwie (inwestycje w gospodarstwach rolnych, pomoc dla młodych rolników i szkolenie zawodowe, zwiększenie konkurencyjności produktów rolnych, wspieranie rozwoju ruchu turystycznego i rzemiosła, rozwój obszarów leśnych, inwestycje w ochronę środowiska, wyrównywanie szans gospodarstw położonych na terenach górzystych i dotkniętych kataklizmami). Sekcja Orientacji współfinansowała projekty realizowane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich 2004 – 2006, (zwanego dalej Programem). W Programie sformułowano trzy zasadnicze cele, tj.: poprawa konkurencyjności oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju sektora rolnego, wsparcie dla przemysłu przetwórczego w celu poprawy jego pozycji konkurencyjnej oraz wsparcie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach Programu wdrażane są działania [Uzupełnienie SPO]:

- 1.1 Inwestycje w gospodarstwach rolnych,
 - 1.2 Ułatwianie startu młodym rolnikom,
 - 1.3 Szkolenia,
 - 1.4 Wsparcie doradztwa rolniczego,
 - 1.5 Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych,
 - 2.1 Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą i/lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych,
 - 2.2 Scalanie gruntów,
 - 2.3 Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego wsi,
 - 2.4 Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów,
 - 2.5 Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi,
 - 2.6 Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem,
 - 2.7 Pilotażowy Program LEADER+,
- oraz pomoc techniczna, której celem jest wzmocnienie procesów wdrażania, monitoringu i kontroli pomocy.

4. Koncepcja rozwoju zrównoważonego

Korzenie pojęcia rozwoju zrównoważonego pochodzą z dziedziny nauki leśnictwa a stworzone ono zostało przez Hansa Carla von Carlowitza. Pierwotnie oznaczało sposób gospodarowania lasem w sposób umożliwiający samoodnowę (należy wycinać tyle drzew ile może w to miejsce ponownie urosnąć). Koncepcja zrównoważonego rozwoju w leśnictwie była mocno propagowana w Niemczech na początku XIX. Następnie w innych krajach, w końcu przetłumaczona na język angielski Sustained Yield Forestry. Istotne okazało się słowo sustainable, które przejęte przez ruch ekologiczny w latach osiemdziesiątych wprowadzone zostało

do debaty politycznej.

Mówiąc o rozwoju zrównoważonym nie można pominąć raportu Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju, znanej z wypracowania szerokiej koncepcji politycznej zrównoważonego rozwoju, tzw. Raportu Brundtlanda (od nazwiska przewodniczącej). W raporcie tym po raz pierwszy zarysowano strategię zrównoważonego rozwoju świata. Strategia ta zakładała, iż najważniejszymi celami w polityce dotyczącej środowiska i rozwoju są :

- ożywienie wzrostu,
- zaspokojenie podstawowych potrzeb ludzkich w zakresie pracy, pożywienia, energii i higieny,
- stabilizacja liczby ludności,
- ochrona i pomnażanie bogactw naturalnych,
- przeorientowanie techniki i opanowanie ryzyka,
- zespolenie zagadnień dotyczących środowiska i gospodarki przy podejmowaniu decyzji [Raport Światowej Komisji do Spraw Środowiska i Rozwoju 1991, s. 75].

Określono model gospodarki zakładający optymalne relacje pomiędzy wzrostem gospodarczym, dbałością o środowisko oraz zdrowiem człowieka.

W literaturze spotykamy się z różnymi definicjami rozwoju zrównoważonego. Zagadnienie to jest ciągle poszerzane i tworzone są nowe definicje. Najogólniej zrównoważony rozwój oznacza rozwój gospodarczy prowadzący do zwiększania spójności ładu ekonomicznego (m.in. zdolności rozwoju ekonomicznego poprzez zwiększanie dochodów, wzrost zatrudnienia, poprawy warunków życia), spójności społecznej (w tym m.in. zmniejszania rozwarstwienia społecznego, wyrównywania szans, przeciwdziałania marginalizacji i dyskryminacji) oraz podnoszenia jakości środowiska naturalnego (w tym m.in. ograniczanie szkodliwego wpływu produkcji i konsumpcji na stan środowiska, zdolność ekosystemów do samoodnowy, ochrona zasobów przyrodniczych).

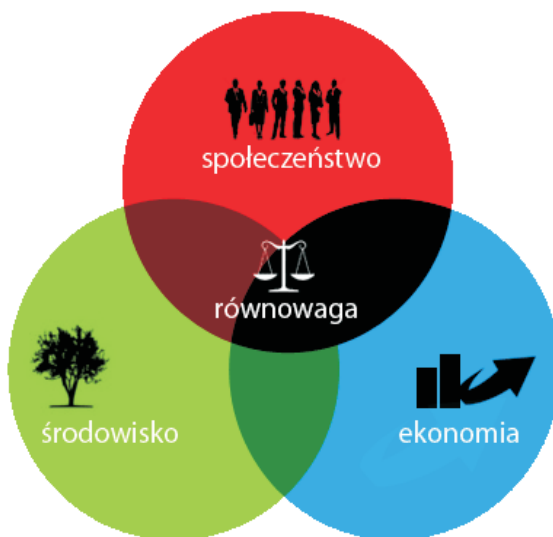
Klasyczna koncepcja rozwoju zrównoważonego opiera się na trzech zależnych od siebie aspektach: ekonomicznym, społecznym i środowiskowym (rysunek 2).

Następnie wspomnieć należy o konferencji „Środowisko i Rozwój” (UNCED – United Nations Conference on Environment and Development), która miała miejsce w Brazylii w Rio de Janeiro w 1992 r. Konferencja poświęcona była problemom ochrony środowiska w skali globalnej. 183 delegacje rządowe (ok. 30 000 uczestników) sprawiły, iż była to największa konferencja w dziejach ludzkości. Na konferencji, zwanej Szczytem Ziemi, zgodnie ustalono, iż nowa etyka solidarności międzynarodowej ma doprowadzić do realizacji zrównoważonego rozwoju świata. W deklaracji z Rio sformułowano 27 zasad przyszłych praw i obowiązków, które doprowadzić miały do nowego ładu na Ziemi. Osiągnięcie założonych celów odbywać się miało poprzez ustanowienie nowego, sprawiedliwego partnerstwa

w formie współpracy międzynarodowej. Zarys programu dalszych działań ujęto w dokumencie, liczącym ok. 500 stron – Agenda 21. Dokument ten odzwierciedlał ogólnoswiatowy konsensus i polityczne zaangażowanie we współpracy nad problemami rozwoju i środowiska. Stanowił początek ogólnoswiatowej współpracy, której celem jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju [Kozłowski, 2000].

Rysunek 2

Zależności w rozwoju zrównoważonym

Źródło: Opracowanie własne.

Rozwój zrównoważony stał się również jednym z priorytetów Unii Europejskiej. W Polsce zagadnienie dotyczące rozwoju zrównoważonego jest również bardzo ważne. Możemy je znaleźć nie tylko w licznej na ten temat literaturze, ale przede wszystkim w aktach prawnych, programach rządowych. W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej czytamy: „Rzeczpospolita Polska zapewni ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Ustawa Prawo ochrony środowiska określa rozwój zrównoważony jako: „rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń”.

Koncepcja rozwoju zrównoważonego odnosi się również do samej problematyki rozwoju obszarów wiejskich. Trzy wymiary rozwoju zrównoważonego po-

winy być rozpatrywane łącznie w taki sposób, aby zasoby środowiskowe oraz kapitał ekonomiczny i społeczny były stale podtrzymywane lub rozwijane oraz nie stawały się czynnikiem ograniczającym rozwój. Jednocześnie dochody i jakość życia na obszarach wiejskich powinny być porównywalne między obecnymi a przyszłymi generacjami [Adamowicz 2006].

5. Stopień rozwoju obszarów wiejskich

Aby określić stopień rozwoju obszarów wiejskich autorka podjęła próbę pomiaru poziomu rozwoju zrównoważonego za pomocą wskaźników rozwojowych, ukazanych w trzech aspektach wynikających z koncepcji rozwoju zrównoważonego: ekonomicznym, społecznym oraz środowiskowym. Badanie w ramach poszczególnych aspektów przeprowadzono w sposób przedstawiający stosunek udziału uruchomionych środków w ramach wartości projektu w danym województwie do udziału danego województwa w krajowym PKB. Wyniki pokazują proporcję uruchomionych środków zainicjowanych Programem do siły ekonomicznej województwa. Przedstawione wyniki pokazują na ile proporcjonalne są uruchomione środki w ramach poszczególnych aspektów do siły ekonomicznej województwa.

Z badania wyłączono działanie Pomoc Techniczna, gdyż działanie to przyczyniało się do usprawnienia procesu wdrażania Programu, przez eksperckie, kadrowe i techniczne wsparcie instytucji zaangażowanych w zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrolę Programu – miało więc pośredni wpływ na rozwój obszarów wiejskich.

Tabela 1

Wskaźniki rozwojowe

Aspekt w ramach rozwoju zrównoważonego	Wskaźnik
Aspekt ekonomiczny	Udział województwa w krajowym PKB (%)
	Lokata wg udziału województwa w PKB
	Udział otrzymanych środków w ramach Programu w danym województwie do wszystkich środków (%)
	Wartość projektu
Aspekt społeczny	Marginalizacja w sferze pracy – wzrost dochodu
	Poprawa warunków życia na wsi – podniesienie standardu życia i pracy na wsi, podniesienie atrakcyjności turystycznej, zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych
	Wyrównywanie szans poprzez: – umożliwienie podwyższenia poziomu wiedzy i umiejętności osób zaangażowanych w działalność rolniczą lub leśną, – dostęp do usług doradczych na rzecz rolników zainteresowanych uzyskaniem pomocy
	Lokalne inicjatywy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Aspekt w ramach rozwoju zrównoważonego	Wskaźnik
Aspekt środowiskowy	Spełnianie standardów w zakresie ochrony środowiska
	Poprawa organizacji produkcji, warunków sanitarno-higienicznych produkcji oraz warunków zdrowotnych
	Poprawa jakości produktów rolnych
	Stosowanie nowych technologii
	Budowa infrastruktury leśnej
	Odnowa powierzchni lasów
	Struktura obszarowa gospodarstw rolnych - poprawa rozłogu gruntów oraz zagospodarowanie poscaleniowe terenu
	Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych poprzez prowadzenie produkcji rolniczej, która poza podniesieniem efektywności ekonomicznej i produkcyjnej cechuje się jak najmniejszym obciążeniem środowiska naturalnego
	Regulacja stosunków wodnych
	Zabezpieczenie przeciwpowodziowe użytków rolnych
	Budowa infrastruktury związanej z rolnictwem – odprowadzanie, oczyszczanie ścieków, zaopatrzenie w energię, wodę, drogi wewnętrzne

Źródło: Opracowanie własne

W tabeli poniżej przedstawiono jak poszczególne działania Programu zostały zakwalifikowane w ramach aspektów.

Tabela 2

Kwalifikacja działań wg aspektów

Działanie	Aspekt ekonomiczny	Aspekt społeczny	Aspekt środowiskowy
1.1	X		X
1.2	X	X	
1.3	X	X	
1.4	X	X	
1.5	X		X
2.1	X		X
2.2	X		X
2.3	X	X	
2.4	X	X	
2.5	X		X
2.6	X		X
2.7	X	X	

Źródło: Opracowanie własne.

Każde działanie w ramach Programu wpływa na rozwój obszarów wiejskich w aspekcie ekonomicznym. Aby ustalić, które działania mają największy wpływ na dwa kolejne aspekty, po wnikliwej analizie faktycznego wykorzystania działania oraz analizując koszty kwalifikowane, cele, warunki dostępu w ramach Pro-

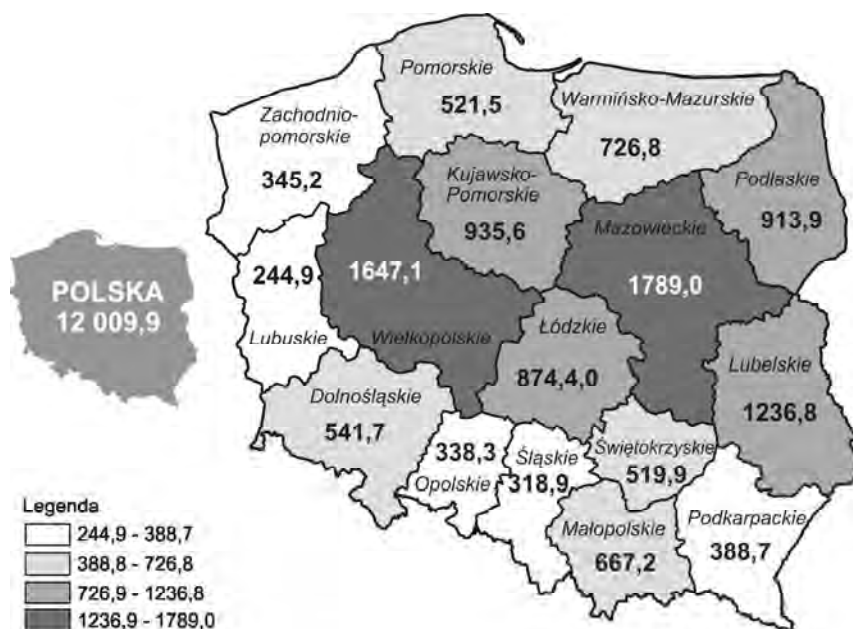
gramu, dokonano kwalifikacji poszczególnych działań wg aspektu społecznego i środowiskowego (por. wskaźniki zawarte w tabeli 1). Podczas analizy brano pod uwagę przewagę oddziaływania wskaźnika w ramach danego działania. Jak widzimy, działania rozkładają się równomiernie.

Znając kwalifikację działań wg aspektów można przeprowadzić badanie i określić jakie tendencje kształtują się w ramach poszczególnych aspektów.

W ramach Programu zainwestowano w Polsce 12 009, 9 mld zł. Mapa poniżej przedstawia rozkład środków, wg wartości projektu w mln zł.

Rysunek 3

Środki zainwestowane w Polsce, wg wartości projektu w mln zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i MRiRW.

5.1. Aspekt ekonomiczny.

Rozwój obszarów wiejskich w ramach aspektu ekonomicznego zbadany został w sposób przedstawiający stosunek udziału uruchomionych środków w ramach wartości projektu w danym województwie do udziału danego województwa w krajowym PKB. Przedstawione wyniki pokazują na ile proporcjonalne są uruchomione środki zainicjowane Programem do siły ekonomicznej województwa. Lokata wg udziału województwa w PKB oznacza jego siłę ekonomiczną.

Tabela 3

Stosunek udziału uruchomionych środków w danym województwie w skali kraju do udziału danego województwa w krajowym PKB (XII 2007)

Województwo	Wartość projektu w zł (WP)	Lokata PKB	Udział % PKB	Udział % WP	WP/PKB
Dolnośląskie	541 704 081,66 zł	4	8,1%	4,51%	0,55
Kujawsko-pomorskie	935 612 921,68 zł	8	4,7%	7,79%	1,65
Lubelskie	1 236 831 521,75 zł	10	3,9%	10,30%	2,64
Lubuskie	244 877 739,28 zł	14	2,4%	2,04%	0,85
Łódzkie	874 394 633,14 zł	6	6,2%	7,28%	1,17
Małopolskie	667 186 447,66 zł	5	7,4%	5,56%	0,75
Mazowieckie	1 788 998 560,02 zł	1	21,6%	14,90%	0,69
Opolskie	338 269 475,04 zł	16	2,2%	2,82%	1,28
Podkarpackie	388 681 944,88 zł	11	3,8%	3,24%	0,85
Podlaskie	913 911 706,26 zł	15	2,3%	7,61%	3,30
Pomorskie	521 544 773,45 zł	7	5,7%	4,34%	0,76
Śląskie	318 890 763,16 zł	2	13,0%	2,66%	0,20
Świętokrzyskie	519 910 025,52 zł	13	2,6%	4,33%	1,66
Warmińsko-mazurskie	726 806 703,96 zł	12	2,8%	6,05%	2,16
Wielkopolskie	1 647 122 012,54 zł	3	9,3%	13,71%	1,47
Zachodniopomorskie	345 156 542,03 zł	9	4,0%	2,87%	0,71
Suma	12 009 899 852,03 zł	-----	100%	100,00%	-----

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS i MRiRW.

Do obliczeń w aspekcie ekonomicznym użyto kwot dla wartości projektów (koszty kwalifikowane i niekwalifikowane), ponieważ można założyć, iż inwestycje te zostały zrealizowane tylko dzięki uruchomieniu Programu. Interpretując wyniki badania można zaważyć, iż w województwach, które w kolumnie WP/PKB mają wartość zbliżoną do 1, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalna w stosunku do swojej siły ekonomicznej. Do województw tych należą lubuskie, łódzkie, podkarpackie. Wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich w tych województwach był średni.

Województwa, w których wartość WP/PKB jest wyższa bądź równa 1,2, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalnie wyższa w stosunku do swojej siły ekonomicznej. Są to kujawsko-pomorskie, lubelskie, opolskie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko – mazurskie, wielkopolskie. W tych województwach zauważamy zdecydowany wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich.

Natomiast w województwach, gdzie wynik WP/PKB jest niższy bądź równy 0,8, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalnie niższa w stosunku do swojej siły ekonomicznej. W województwach dolnośląskim, małopolskim, mazo-

wieckim, pomorskim, śląskim oraz zachodniopomorskim zauważyć można niski wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich.

5.2. Aspekt społeczny

Do obliczeń w aspekcie społecznym podobnie jak w aspekcie ekonomicznym, użyto kwot dla wartości projektów (koszty kwalifikowane i niekwalifikowane), ponieważ można założyć, iż inwestycje te zostały zrealizowane tylko dzięki uruchomieniu Programu.

Tabela 4

Stosunek udziału uruchomionych środków w danym województwie w skali kraju do udziału danego województwa w krajowym PKB (XII 2007)

Województwo	Wartość projektu w zł (WP)	Lokata PKB	Udział % PKB	Udział % WP	WP/PKB
Dolnośląskie	101 688 630,47 zł	4	8,1%	0,85%	0,10
Kujawsko-pomorskie	150 911 380,60 zł	8	4,7%	1,26%	0,27
Lubelskie	262 341 124,42 zł	10	3,9%	2,18%	0,56
Lubuskie	41 940 557,55 zł	14	2,4%	0,35%	0,15
Łódzkie	181 563 123,01 zł	6	6,2%	1,51%	0,24
Małopolskie	190 028 663,02 zł	5	7,4%	1,58%	0,21
Mazowieckie	326 057 491,69 zł	1	21,6%	2,71%	0,13
Opolskie	65 728 442,95 zł	16	2,2%	0,55%	0,25
Podkarpackie	141 566 951,28 zł	11	3,8%	1,18%	0,31
Podlaskie	141 455 871,08 zł	15	2,3%	1,18%	0,51
Pomorskie	91 093 703,45 zł	7	5,7%	0,76%	0,13
Śląskie	85 959 325,57 zł	2	13,0%	0,72%	0,06
Świętokrzyskie	137 891 092,26 zł	13	2,6%	1,15%	0,44
Warmińsko-mazurskie	96 870 791,55 zł	12	2,8%	0,81%	0,29
Wielkopolskie	234 082 113,07 zł	3	9,3%	1,95%	0,21
Zachodniopomorskie	71 449 861,80 zł	9	4,0%	0,59%	0,15
Suma	2 320 629 123,77 zł	-----	100%	19,32%	-----

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS i MRiRW.

Interpretując wyniki badania można zaważyć, iż w województwach, które w kolumnie WP/PKB mają wartość zbliżoną do 1, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalna w stosunku do swojej siły ekonomicznej.

Żadne z województw nie uzyskało wyniku zbliżonego do 1. Wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalna niższa w stosunku do swojej siły ekonomicznej. Oznacza to, iż zainwestowane środki w ramach aspektu społecznego miały niski wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Wyniki zostały ukształtowane przede wszystkim przez dość niską kwotę środków zainwestowanych, gdyż stanowią one tylko 19,32 % wszystkich środków.

5.3 Aspekt środowiskowy.

Do obliczeń w aspekcie środowiskowym użyto również kwot dla wartości projektów zrealizowanych w ramach Programu.

Tabela 5

Stosunek udziału uruchomionych środków w danym województwie w skali kraju do udziału danego województwa w krajowym PKB (XII 2007)

Województwo	Wartość projektu w zł (WP)	Lokata PKB	Udział % PKB	Udział % WP	WP/PKB
Dolnośląskie	440 015 451,19 zł	4	8,1%	3,66%	0,45
kujawsko-pomorskie	784 701 541,08 zł	8	4,7%	6,53%	1,39
Lubelskie	974 490 397,33 zł	10	3,9%	8,11%	2,08
Lubuskie	202 937 181,73 zł	14	2,4%	1,69%	0,70
Łódzkie	692 831 510,13 zł	6	6,2%	5,77%	0,93
Małopolskie	477 157 784,64 zł	5	7,4%	3,97%	0,54
Mazowieckie	1 462 941 068,33 zł	1	21,6%	12,18%	0,56
Opolskie	272 541 032,09 zł	16	2,2%	2,27%	1,03
Podkarpackie	247 114 993,60 zł	11	3,8%	2,06%	0,54
Podlaskie	772 455 835,18 zł	15	2,3%	6,43%	2,80
Pomorskie	430 451 070,00 zł	7	5,7%	3,58%	0,63
Śląskie	232 931 437,59 zł	2	13,0%	1,94%	0,15
Świętokrzyskie	382 018 933,26 zł	13	2,6%	3,18%	1,22
warmińsko-mazurskie	629 935 912,41 zł	12	2,8%	5,25%	1,88
Wielkopolskie	1 413 039 899,47 zł	3	9,3%	11,77%	1,27
zachodniopomorskie	273 706 680,23 zł	9	4,0%	2,28%	0,57
Suma	9 689 270 728,26 zł	-----	100%	80,68%	-----

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS i MRiRW.

W województwach, które w kolumnie WP/PKB mają wartość zbliżoną do 1, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalna w stosunku do swojej siły ekonomicznej. Do województw tych należą łódzkie i opolskie. Wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich w tych województwach był średni. Województwa, w których wartość WP/PKB jest wyższa bądź równa 1,2, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalnie wyższa w stosunku do swojej siły ekonomicznej. Są to lubelskie, kujawsko-pomorskie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko – mazurskie, wielkopolskie. W tych województwach zauważamy zdecydowany wpływ Programu, w ramach środków zainwestowanych w ramach aspektu środowiskowego, na rozwój obszarów wiejskich.

Natomiast w województwach, gdzie wynik WP/PKB jest niższy bądź równy 0,8, wartość zainwestowanych środków jest proporcjonalna niższa w stosunku do swojej siły ekonomicznej. W województwach dolnośląskim, lubuskim, małopol-

skim, mazowieckim, podkarpackim, pomorskim, śląskim oraz zachodniopomorskim zauważyć można niski wpływ Programu, w ramach środków zainwestowanych w ramach aspektu środowiskowego, na rozwój obszarów wiejskich.

Wnioski końcowe

Po przeprowadzeniu badań mających na celu określenie stopnia rozwoju obszarów wiejskich w koncepcji rozwoju zrównoważonego, na przykładzie Programu można wysunąć następujący wniosek - koncepcja rozwoju zrównoważonego pozwala zbadać wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich wielowymiarowo, obejmuje ona bowiem aspekty ekonomiczne, społeczne oraz środowiskowe, przy czym istnieje korelacja pomiędzy nimi. Ponadto zauważyć można, iż wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich jest zróżnicowany regionalnie, przy czym Program jest wszędzie skuteczny - istnieją korzyści bez względu na wielkość przeznaczonych na nie środków.

W województwach - kujawsko-pomorskim, lubelskim, opolskim, podlaskim, świętokrzyskim, warmińsko - mazurskim oraz wielkopolskim, a więc w większości w skali kraju, zauważalny jest zdecydowany wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich. W województwach lubuskim, łódzkim oraz podkarpackim wpływ ten jest średni. Natomiast w województwach dolnośląskim, małopolskim, mazowieckim, pomorskim, śląskim oraz zachodniopomorskim zauważyć można niski wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich. W skali kraju wpływ Programu na rozwój obszarów wiejskich jest średni.

Analizując wyniki od strony koncepcji rozwoju zrównoważonego, równowaga między trzema aspektami wystąpiła w województwie dolnośląskim, małopolskim i mazowieckim. Tylko w województwie opolskim brak jest korelacji między aspektami. W pozostałych województwach nastąpiła korelacja między dwoma z trzech badanych aspektów – środowiskowym i ekonomicznym.

LITERATURA

1. Adamowicz M. 2006: Koncepcja trwałego i zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa. Zrównoważony i trwały rozwój wsi i rolnictwa. SGGW, Warszawa 2006.
2. Bąk H., Wojtkowska-Łodej G. (red.), 2007: Gospodarka Polski w Unii Europejskiej w latach 2004 – 2006: wybrane zagadnienia. SGH, Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
3. Drygas M., Rosner A., (red.), 2008: Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej. Dylematy i kierunki przemian. IRWiR PAN, Warszawa.
4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.).
5. Kozłowski S. 2000: Ekorozwój- wyzwanie XXI w. PWN. Warszawa.

6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie Uzupełnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004—2006” z dnia 8 września 2004 r. (Dz. U. Nr 207 poz. 2117, z późn. zm.);
7. Raport Światowej Komisji do Spraw Środowiska i Rozwoju, 1991: Nasza wspólna przyszłość. PWE, Warszawa.
8. Roszkowski H., Wiatrak A.P. 2006: Zarządzanie projektem: istota, procedury i ich zastosowanie przy korzystaniu ze środków Unii Europejskiej. SGGW, Warszawa.
9. Sprawozdanie roczne z realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006”, 2007.
10. Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013, Przebieg realizacji w 2008 r.
11. Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.)
12. www.gus.pl
13. www.minrol.gov.pl
14. www.mrr.gov.pl

MAŁGORZATA BOJAŃCZYK

ZARZĄDZANIE ROZWOJEM OBSZARÓW WIEJSKICH POPRZEZ FUNDUSZE STRUKTURALNE

Słowa kluczowe: *zarządzanie rozwojem obszarów wiejskich, koncepcja rozwoju zrównoważonego, wsparcie rozwoju środkami unijnymi, fundusze strukturalne.*

STRESZCZENIE

Rozwój rolnictwa, obszarów wiejskich i rynków rolnych w Polsce jest ściśle związany ze środkami pomocowymi z Unii Europejskiej. Głównymi celami polityki strukturalnej Unii Europejskiej jest bowiem wspieranie restrukturyzacji i modernizacji gospodarek krajów członkowskich oraz zwiększenie stopnia spójności gospodarczej i społecznej regionów, jak również wszechstronny i równomierny ich rozwój. Cele te skierowane są w dużym stopniu na obszary wiejskie. Do końca 2007 r. w Polsce wypłacono ze środków funduszy strukturalnych na rzecz beneficjentów prawie 21,9 mld zł, tj. blisko 70% alokacji na lata 2004-2006. Jeden z najwyższych stopni realizacji płatności odnotowano w przypadku Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich 2004-2006 (74,2%). Prawidłowość wykorzystania środków unijnych, a więc należyte nimi zarządzanie, ma bezpośredni wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Analizując płatności zrealizowane na obszarach wiejskich w ramach funduszy strukturalnych, można zaobserwować wzrost wielu parametrów rozwoju. Na przykładzie SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” autorka dokonała analizy wpływu Programu na rozwój

obszarów wiejskich od strony koncepcji rozwoju zrównoważonego. Koncepcja taka pozwoliła zbadać rozwój obszarów wiejskich wielowymiarowo, obejmuje ona bowiem aspekty ekonomiczne, społeczne oraz środowiskowe. Tekst ma charakter aplikacyjny i stanowi część prac badawczych w zakresie zarządzania rozwojem obszarów wiejskich.

MAŁGORZATA BOJAŃCZYK

RURAL DEVELOPMENT MANAGEMENT BY STRUCTURAL FUNDS

Key words: *management of rural development, the concept of sustainable development, supporting the development with EU funds, the Structural Funds.*

SUMMARY

Agricultural and rural development and development of agricultural markets in Poland is closely connected with EU funds. The main objectives of structural policy of the European Union are supporting the restructuring and modernisation of the economies of member states and increasing the degree of economic and social cohesion of regions, as well as a comprehensive and steady development. These objectives are largely aimed at rural areas. By the end of 2007, 21.9 billion zloty was paid in Poland through the Structural Funds to the beneficiaries, which is nearly 70% of the allocation for the period 2004-2006. One of the highest degrees of implementation of payments was recorded in Sectoral Operational Programme "Restructuring and Modernisation of the Food Sector and Rural Development 2004-2006" (74.2%). Regularity of EU funds use, i.e. the proper management of funds, has a direct impact on rural development. When examining the payments made in rural areas under the Structural Funds, an increase in many parameters of development can be observed. On example of the SOP „Restructuring and Modernisation of the Food Sector and Rural Development 2004-2006” the impact of the Program on rural development from the aspect of sustainable development has been examined. This approach allowed multidimensional examination of the concept of rural development, as it covers economic, social and environmental aspects. Text is an application and is a part of the research into rural development management.

e-mail: malgod@tlen.pl